

Wirágh András¹

UTÁNKÖZLÉS – CÍMVARIÁNS – PLÁGIUM

– A századforduló irodalmi tömegtermelésének változatai –

A 19. század utolsó harmadában felfutó tárcarovatnak fontos poétikai, sőt, olvasásszociológiai következményei is voltak. A korabeli hírlapok (beleértve ebbe a körbe a legkisebb járási hetilapokat is) címlapjára tördelt rovat legalább annyira hozzájárult a modern magyar rövidpróza – és így áttételesen a modern magyar regény – kialakulásához, mint az ennek rendszeres olvasására *kondicionált* széles olvasói közeg megteremtéséhez. A tárcarovat bő másfél évszázad alatt rengeteg metamorfózison ment keresztül, de napjainkban is virulens „műfajnak” nevezhető.² Ugyanakkor a webes kontextusú magyar hírlapkulturában a századfordulós napilapok „egyenesági leszármazottjainak” tekinthető *online* hírportálok, úgy tűnik, késlekedtek a tárcarovat „újraindításával” – legalábbis az offline verzióval (*Népszabadság, Népszava, Magyar Nemzet* stb.) is rendelkező portálokhoz vagy a folyóiratokhoz (*Jelenkor, Litera* stb.) képest. Ilyen értelemben 2017. november 21-én érdekes sajtótörténeti eseménynek lehettünk tanúi. A hivatalosan egy nappal korábban indult *Qubit* honlapján ezen a napon élesedett Dragomán György *Ramen* című sci-fije. Fél évvel később az *Index* is elindította – már ilyen néven is nevezett – tárcarovatát, újraindítva „a magyar sajtóban jelentős hagyományokkal bíró, de a közéleti lapokból jórészt kikopott” műfajt a napi sajtó olvasója számára, „ahogyan a 20. század első felében ez még természetes volt”.³ Noha a *Qubit* 2017 végén Hidas Judittól is hozott egy tárcát (amely alá Dragomán szövegeitől eltérően a 'tárca' tag is bekerült), a rovat egyetlen állandó szerzője *A fehér király* írója maradt, míg az *Index*en Grencsó Krisztián írásával indult el a tárcafolyam (azóta rendszeres heti szövegfrissüléssel).

Lehetséges, sőt, valószínű, hogy az online tárcaszerzők szövegeit gyűjteményes kötetekben is viszontláthatjuk majd, de arra kevesebb az esély, hogy a már élesedett írások némelyikét a szerzők az online téren belül újraközljék. Lehetséges, hogy a 2019. július 1-én élesedett *Index*-tárca szerzője, Cserna-Szabó András úgy dönt majd, hogy egy későbbi munkájába beledolgozza a *Tiger Tiger* egyes passzusait, a dialógusok vagy a cselekmény részleteit, de feltételezhetően nem fogja álnéven és/

---

¹ A szerző a Bölcsészettudományi Kutatóközpont Irodalomtudományi Intézetének posztdoktori ösztöndíjas tudományos munkatársa.

² A jelenkori állapot remek áttekintéséhez lásd KISANTAL Tamás, „Tárcák, blogok, webnaplók. Műfaji mozgások a webkettes korszakban”, in *Befejezetlen könyv*, szerk. THOMKA Beáta (Budapest: Kijárat Kiadó, 2012), 237–250.

³ *Index-tárcák* (index.hu, 2019. 05. 11.) Ez a megjegyzés a fentiek értelmében nem teljesen állja meg a helyét.

vagy *Tigris Tigris, Burning Bright* (vagy más) címen és *kisebb* változtatások után újból publikálni azt egy irodalmi lapban. Ahogyan szinte az is kizárt, hogy a *Tiger Tiger* (autentikus szövegével együtt) egyszer mondjuk Grecsó Krisztián neve alatt jelenjen meg.

Az utánközlések korlátozottan, az adott jogi kontextusok keretei között ma is megengedettek. Ehhez hasonlóan a szerzői szabadság is feljogosítja az írókat, hogy egyes szövegek között intratextuális kapcsolatokat hozzanak létre, illetve ilyenek további szankciók nélkül létrejöhessenek. Ennyiben tehát bizonyos elemek átöröklődtek a századfordulás sajtóközegből, míg a fentebbi szituációk némelyike a nyomtatott és online tartalomszolgáltatók fejlett és alapos ellenőrző-rendszeréből, illetve a szabályozott jogi környezetből fakadóan nevezhető kevésbé esélyesnek vagy kizártnak.⁴

Ezzel szemben a századfordulás sajtó hemzsegett a követhetetlen (és sok esetben illegális) utánközlésektől, valamint egyes szövegek más és más címen megjelenő, de tulajdonképpen változatlan tartalmú variánsaitól, de gyakoribbak voltak a plágiumok és önplágiumok is, miközben a mai állapotok között egyértelműnek tűnő taxonómia elemeinek szétválasztásával is gondok adódhatnak. Ennek három fő oka volt: a napisajtó – tömegkommunikációs értelemben vett – monopolhelyezete, a telítettségéből (országosan több ezer napi- és hetilap megjelenéséből) fakadó publikálási kényszer, illetve a szabályozatlan jogi kontextus.

A tárcarovat a 19. század második felében vált a magyar napilapok állandó részévé. Bár több (és egyre több) gazdag szépirodalmi tartalommal kecsegtető folyóirat és kifejezetten irodalmi profilú orgánus jelent meg hétről hétre az országban a századfordulón, ezek példányszám tekintetében nem versenyezhettek a megannyi fővárosi és vidéki napilappal, amelyek szerkesztőinek és szerzőinek is az állt érdekében, hogy minden nap friss tárcaszöveggel elégtételt adjanak az ezek olvasására „kondicionált” fogyasztók érdeklődését. Mivel a fő cél (legalábbis a napi szépirodalmi tartalom szempontjából) a tárcarovat kitöltésének kényszere jelentette, sok szerző élt az újraközlések legális, illetve az önplágiumok nem illegális, legfeljebb nem éppen etikus, de a kontextusban legitim lehetőségével. A nem-eredeti szövegek „kiszűréséért” felelős szerkesztőknek pedig nem állt érdekükben, hogy megakadályozzák ezeket a folyamatokat.⁵

⁴ Miközben az internetes „cybertérben” a szövegközlések legalább annyira követhetetlenek, mint a magyar századforduló időszaki sajtójában, igaz, itt a kisajátítások és plágiumok elsősorban az anonim vagy álneves bloggerek köreiből jellemzők. Mivel ez utóbbiakra (akárcsak az online nyilvánosságra) nehezen találhatnánk száz évvel ezelőtti analógiát, a századfordulás sajtóközeg és a netes kontextus kapcsolataival ebben a tanulmányban nem foglalkozom bővebben.

⁵ Magyarországon az ezredfordulón élénkült fel a sajtóban megjelenő irodalommal kapcsolatos vizsgálódások. Fontos állomásként említhetők például: SZAJBÉLY Mihály, *Jókai Mór* (Pozsony: Kalligram Kiadó, 2010), TÖRÖK Zsuzsa, *Petelei István és az irodalom sajtóközege. Média- és társadalomtörténeti elemzés* (Budapest: Ráció Kiadó, 2011), HANSÁGI Ágnes, *Tárca – regény – nyilvánosság. Jókai Mór és a magyar tárcaregény kezdetei* (Budapest: Ráció Kiadó,

Utánközlés

Utánközlésnek nevezzük azt, ha *X* szerző *A* című és *a* szövegű írása több időszaki kiadványban, alkalmi kiadványban vagy kötetben is olvasható. Az utánközlések lehetnek autorizáltak, azaz a szerző által kezdeményezettek vagy ismertek, vagy autorizálatlanok (abban az esetben, amikor a szerző erre nem adott meghatalmazást). Az utánközlések megvalósulhattak elosztóhálózatok útján – erre utal, ha *XAA* rövid időtávon belül több hasonló profilú időszaki kiadványban is napvilágot látott. Mivel a korabeli szabályok erre nem vonatkoztak kötelezően, az elosztás útján utánközölt szövegeknél néha változott a szerzői név, a cím, sőt, a szöveg is. Egy-egy lap általában konzekvensen járt el a paratextusok használatában: volt olyan vidéki napilap, amely a szövegelosztó útján érkező szövegeket következetesen anonim vagy monogramos szerzői névvel közölte. Ezekben az esetekben a tömeges utánközlés ténye a mérvadó.⁶

Cholnoky Viktor *Neuraszténia* című publicisztikája és Cholnoky László *Írisz-virág* című novellája 1907-ben, Krúdy Gyula *A holicsi út* című elbeszélése 1909-ben, Kosztolányi Dezső *A köimádó* című elbeszélése 1911–1912-ben jelent meg számos vidéki hetilapban. Ha a szerzőknek nem is lehetett tudomásuk minden egyes megjelenésről, az elosztás tényéről tudhattak. Ezekkel szemben Cholnoky Viktor 1907-ben a *Felsőmagyarországi Lapok* lapcsaládjához tartozó periodikákban névtelenül megjelenő *A kísértet* című írása, vagy Cholnoky László 1908 elején több vidéki lapban szintén névtelenül megjelenő *Agyagemberkéék* című elbeszélése illegális úton terjedhetett.

Az utánközlés speciális változatának nevezhető, ha egy-egy lap mutatószöveget közölt alkalmi kiadványokból (például a *Mikszáth-almanach*ból) vagy verseskötetektől, vagy ha bizonyos lapok különleges témájuk, aktualitásuk miatt érdekes publicisztikákat vettek át más lapoktól. Bizonyos értelemben idesorolhatók azok a gyakori (akár általánosnak is tekinthető) esetek, amikor időszaki kiadványokban korábban megjelent szövegek a szerzők köteteibe kerültek át változatlanul. A legális utánközlések folyamányaként egyes szövegek lapcsaládokon belül is vándorolhattak: Cholnoky László néhány korai költeménye közül egy az *Alkotmányból*, a katolikus egyház napilapjából az egyház folyóiratába, a *Páduai Szent Antal Lapjába* két hónapon belül került át, míg két verset a *Vasárnapi Újságban* való megjelenés után

---

2014), BENGI László, *Az irodalom színterei. Irodalom és sajtó összefüggésrendszere a 20. század első évtizedeiben* (Budapest: Ráció Kiadó, 2016). Jelen tanulmány az ezen munkák által megkezdett/művelt diskurzusokhoz kíván csatlakozni.

⁶ A szerzői jog bitorlásának tényállása okán az első magyar szerzői jogi törvény (1884) szabályozta a plágiumok és az utánközlések gyakorlatát, miközben az önplágiumok és szövegvariánsok sorozataiba tulajdonképpen hallgatólagosan „beleegyezett”. Az utánközlésekhez lásd BENGI László, „A filológiai tudás mint határtapasztat. Kosztolányi Dezső publikálási gyakorlatáról”, *Studia Litteraria* 57, 1–2. sz. (2018): 42–51.

a hetilap füzetes képes változata, a *Képes Folyóirat* is leközölt. Ez utóbbi esetekben az átadó periodika legitímálta az utánközlést. Az utánközlés legjellemzőbb módja azonban a szerző saját kezű szövegátadása maradt.

Krúdy Gyula pályafutásának első három évében körülbelül százhusz írást publikált, ebből ezen az időtávon belül hat elbeszélést közölt újra (változatlan címen). A budapesti *Képes Családi Lapok*ban ekkoriban megjelent írások felét (hármát) elküldte az *Orsovának*, amelybe még 1896 folyamán is publikált (ekkortól lett a lap neve 1914-es megszűnéséig *Orsova és Vidéke*), egy másik, Krúdy pályakezdése szempontjából meghatározó lapból, a *Debreceni Ellenőr*ből pedig két írást a nagyváradi *Szabadságnak* küldött át. Első, budapesti napilapban megjelent elbeszélése, az *Augusztus végén* pedig másfél héten belül a debreceni és orsovai lapokban is feltűnt. Ilyen címen egyik szövegét sem vette fel egyik későbbi kötetébe sem. Lovik Károly 1890-től első kötete, a *Leveles láda* (1901) megjelenéséig több száz szöveget (rövidhíreket, publicisztikákat, elbeszéléseket) publikált, jórészt fővárosi lapokban, de utánközlései csak 1896-tól ismertek. Mintegy 130 novellájából hatot közölt újra vidéki lapokban, míg két szövege (kisebb változtatásokkal) *A Hét*ben jelent meg másodszer.⁷

Kosztolányi Dezső 1907 végéig körülbelül 550 írást publikált, ezek 15 százaléka volt utánközlés. 1905-ben valamivel több, mint száz szövege jelent meg, míg 1906-ban ennek közel másfélszerese – az utánközlések aránya egy év alatt megkétszereződött, de 1907-ben tovább nőtt. Ez utóbbiban szerepet játszhatott az, hogy frissen megjelent kötetéből mutatványszövegeket juttathatott el a budapesti lapokhoz. A Kosztolányihoz hasonlóan sok műfajban publikáló Szini Gyula – született budapestiként – nem rendelkezett szoros vidéki kapcsolatokkal, de 1907 végéig megjelent mintegy 900 írásának hét százaléka (kb. 60 darab) volt változatlan utánközlés. Kosztolányi rendkívül tudatosan építette brandjét: számtalan bácskai lappal fővárosba költözését követően is megmaradt a kapcsolata.

Cholnoky Viktor karrierje annyiban hasonlított Krúdyéhoz és Kosztolányihoz, hogy egy idő után felköltözött szülővárosából a fővárosba, de két kortársától eltérően ezt viszonylag későn, kora harmincas éveiben tette meg. Cholnoky viszonylag komoly karriert futott be regionális szinten, lapot szerkesztett, sőt, kötete is megjelent. Noha a századelőn a modern próza egyik fontos képviselőjeként tartották számon (igaz, első novelláskötetét 41 évesen publikálta), életművének jelentős részét publicisztikai írásai teszik ki – csak mintegy 120 prózában írt történetéről tudunk.

⁷ A tanulmányhoz szükséges adatgyűjtés nem várt eredménnyel járt. Bár nem ismeretes ilyen, bizonyos utalások szerint Lovik *Kérdések* címen 1899 folyamán kötettel jelentkezett. *A Hét* 1899. szeptember 10-i számában rövidhír számol be az eseményről, utalva egyúttal arra, hogy a számban közölt *A fecske meg a veréb* a sajtó alatt lévő kötet mutatványszövege. A szekszárdi *Tolnavármegye* 1899. november 5-én szintén mutatványként közölte újra a szöveget. Ennél is rejtélyesebb (bár valószínűleg elütésről lehetett szó) a *Pallas Nagy Lexikona* 1900-ban megjelenő pótkötetének Lovik-szócikke, amely a *Kérdések* megjelenését 1890-re teszi!

Ezeknek azonban összesen legalább ugyanennyi újraközlése ismeretes. Bár Cholnoky Viktor 1912 közepén meghalt, szövegeit (beleértve néhány publicisztikai írását is) az elkövetkezendő tíz évben körülbelül hetvenszer közzétették újra különböző időszaki és alkalmi kiadványok.⁸

Az utánközlések tehát koronként (a befogadásra alkalmas sajtóorgánumok számától függően) és személyenként (vidéki vagy fővárosi származástól, a gyenge vagy erős marketingtől, periodikákkal való kapcsolatok számától, műfaji sokszínűségtől stb. függően) fontos részét képezték a karrierépítésnek a századfordulón.

Címváltozatok, szövegváltozatok

Ehhez hasonlóan fontos lehetőség volt a korban, hogy az adott periodikák megtűrték, hogy egy-egy szerző egy már publikált szövegének módosított variánsával házalt náluk. Az esetek tetemes részében természetesen a közlésre engedélyt adó autoritásnak nem lehetett fogalma az újraírás tényéről, a szerzők pedig érthető módon nem reklámozták ezt. A korábbi írások új változatokként való újbóli eladhatóságának lehetősége bizonyos értelemben olyan vázlatfüzetekké alakította a szerző számára a kortárs periodikákat, amelyekben folyamatosan csiszolhatták alakuló írásukat, közzétéve azokat éppen aktuális fázisukban. Ehhez hasonló lehetőségek alakíthatták a közvegyáltáson átesett szövegek „fejlődéstörténetét” is: egy-egy írás a sajtóközegből a szerzői kötetekbe kerülve legitim módon íródhatott át. Miközben ezen átírások spektruma rendkívül széles volt, beleértve a lehetőségekbe a fentebb utánközlésnek nevezett szövegátörökítéssel (vagy klónozással) *majdnem megegyező* aktusokat is.

	Első közlési hely	Második közlési hely
Változatlan utánközlés	XAa	XAa
Módosított utánközlés / szövegvariáns	XAa	XAa'
Címvariáns	XAa	XBa
Új változat (cím- és szövegvariáns)	XAa	XBa'

⁸ Az alfejezetben megadott adatokhoz részben a 9. és 10. lábjegyzetben megadott kötetek, részben saját kutatásaim – 2010 óta gyűjtöm a Cholnoky-testvérek, Szini Gyula, Lovik Károly (valamint Krúdy és Kosztolányi) szövegeit az Országos Széchényi Könyvtár mikrofilm- és hírlaparchívumából – szolgáltak alapul.

Krúdy Gyula egyik gyakori stílusjegye volt a „nyargalászo ködlovagok” képének beépítése egyes novelláiba. Állandóan visszatérő jelzős szerkezetéről van szó, amely ugyanakkor különböző cím- és szövegvariánsokra világít rá. A *Magányosságban* című novella 1901-ben jelent meg a *Magyar Szóban*. Krúdy más címen (*A nemzetes úr*), de változatlan formában közölte újra a szöveget hat évvel később a *Tolnai Világlapjában*. A *Téli séták* a *Budapesti Napló* tárcájában látott napvilágot 1904-ben, míg a kissé módosított variáns, *A ligetben* 1905-ben a *Hazánkban*. A szövegben vagy a szerző, vagy a szerkesztő módosított három helyen (nem→sem, e→a, oh→ó), és bár ezek nem eredményeztek merőben új szöveget (vagy: nem módosítottak érdemben a történeten), filológiai értelemben nemcsak új címváltozatról, hanem új szövegvariánsról is beszélhetünk.

Cholnoky Viktor első Trivulzió-története, a *Császárságom története* 1899. január 11-én jelent meg az általa szerkesztett *Balaton Hírlapban* Pelárgus álnéven. A névtelen narrátor nevet kapott, anekdotája pedig kibővült a második változatra (*Császárság az Óceánon*), de ez a variáns számtalan formában jelent meg 1900-tól 1902-ig a vidéki lapok szedői tévesztése miatt, ráadásul ugyanilyen címen Cholnoky is átdolgozta: ebben a változatban Amanchich Filippót Metellnek hívják). A harmadik címváltozat (egyben a negyedik szövegváltozat) *Az óceánkirály* címen az 1904-es *Ország-Világ Almanachban* jelent meg, és egyszer közölték újra. Ez a szövegfejlődési sor lineárisnak nevezhető: az utolsó változat a történet legkiforrottabb változataként értékelhető.

Azt, hogy a szövegmodosításokkal járó újraközlések nem mindig rendezhetőek lineáris fejlődéstörténeti sorba, jól példázhatja Cholnoky László eredetileg *Éjszaka* címen publikált elbeszélése. (Nem tartozik szorosan ide, de Cholnokynak ráadásul volt egy másik, hasonló címen publikált és vidéken tömegesen elosztott írása is, amelyet vélhetően önkényesen két alkalommal *Rémek az éjszakában* címen hoztak le vidéki lapok módosított tartalommal.) Az 1905-ben a *Budapesti Hírlapban* megjelentetett *Éjszaka* úgy jelent meg változatlan formában 1907-ben a *Tolnai Világlapjában*, hogy Cholnoky időközben két másik cím- és szövegvariáns is publikált (*Amíg sötét van*, *A mindentudó Lipták*), amelyek közül ráadásul utóbbit 1912-ben szintén újból elküldte a *Tolnai Világlapjának*. A szöveg bekerült a debütáló kötetbe (eredeti címén, de módosított szöveggel), majd két újabb szövegváltozatát 1921-ben és 1922-ben is publikálta. E két utolsó variáns erőteljes csonkítása és leegyszerűsítése az eredetinek, miközben valóságreferenciájuk bizarr szinkronicitást mutat: a bennük ábrázolt narratíva megrögzíti az 1920-as országcsonkítás tapasztalatát. (Az 1922-es utolsó ismert változatban a holttest átcsempészése a folyón azért is ütközik bonyodalmakba, mert a Vágból időközben határfolyó lett.)

A kötetbeli újraközlések során tapasztalható szövegmodosításokat három tényező is motiválhatja: a kontextusváltás, a műfaj, illetve a kompozíciós elv. Lovik Károly *Leveles láda* című 1901-es munkájának, illetve Kosztolányi 1907-es *Négy fal között* című kötetének utánközlései mögött így más és más tényezőket feltételezhetünk. A kontextusváltás során a szövegek a múlandó sajtó közegéből az állandóság

ígéretével kecsegtető könyv keretei közé lépnek át. Egy verseskötet vagy elbeszélés-kötet egy életmű epizódjának szelektált felmutatása, egyfajta mesterremek, amely egy egységes korpusz megismerhetőségének lehetőségével bír. Debütáló kötetek esetében ezek a gesztusok még érvényesebbnek tekinthetők: a szerző a válogatással párhuzamosan szoroson újraolvassa a beválogatott szövegeket és módosít rajtuk. Mindazonáltal Kosztolányi feltehetően más olvasási stratégiákat alkalmazott a száz verset tartalmazó *Négy fal között* összeállításakor, mint Lovik a tizenegy elbeszélést tartalmazó *Leveles láda* esetében. Míg Kosztolányi hét ciklust alakított ki szövegeiből, addig Lovik a kötet cím szoros kohéziójának rendelte alá szövegeit. Kosztolányi a legtöbb esetben módosította az eredeti címekeket, de a szövegekbe is „belepízkált”. Például *A megállt az óra* *Az óra megállt* címen került be a kötetbe. Több apróbb stiláris változtatás mellett Kosztolányi a „S nincs rebbenés, nesz, csak holt némaság” sort „s nincs semmi, semmi nesz, csak némaság” sorra cserélte. Lovik nem változtatott a címekeken, viszont az otthonosság (népnemzeti) „követelményének” jegyében módosított a szövegeken: az idegen kifejezéseket lecserélte, a kötet közepére szerkesztette az *Otthon* című darabot, olykor magyarázó betétekkel dúsította fel az elbeszéléseket. Míg a *Négy fal között*ben közölt szövegek vélhetően megfeleltek volna az ultima manus filológiai elvének (amennyiben Kosztolányi egyik szöveget sem publikálta volna újra élete során), addig a *Leveles láda* néhány szövege esetében a Cholnoky Lászlóéhoz hasonló „regresszív genealógia” mintázatai figyelhetők meg. Lovik tulajdonképpen „rontott” a szövegein, így ezek, ha nem is lennének alkalmatlanok egy sajtó alá rendezésre, a kritikai kiadás szerkesztőjének problémát okoznának.

Mivel az itt felsorolt példák mindegyike megvalósult kompozíciós törekvések eredménye, egyfelől elmondható, hogy a századforduló publikálási-szövegkiadási protokolljának is megfeleltek. Néhány esetben (Krúdynál és a Cholnoky-testvérekénél) azonban olyan megoldásokkal találkozhattunk, amelyek az önplágiumhoz közelíthetők.

Az utánközlés és az önplágium között egyértelműnek tűnhet a különbség, a cím- és szövegvariánsok, valamint az önplágiumok között kevésbé. Miközben nem szorul bővebb magyarázatra, hogy például egy életmű kezdetén és végén két variánsban megjelentetett szöveg még nem önplágium, míg a néhány éven belül több variánsként is újraközölt szöveg esetében felvethető az önplágium gyanúja. Hol húzódik a határ? Vagy másképp fogalmazva: milyen szövegmódosítási ráta esetében merül fel, hogy a szerző a szerkesztők és az olvasók megtévesztésére (és óhatatlanul elégtelen szövegismeretükre) apellálva átlép a hamisítás kontextusába?

Plágiumok, önplágiumok

Az átvett szöveg, melynek idézet-mivoltát nem jelölik – így lehetne röviden összefoglalni, mit is jelent a plágium. A korábbi logikával mindez így írható le: XAa → YAa. Gyakran fordítások kapcsán kerültek gyanúba a szerzők. Ambrus Zoltánt a *Ninive*

pusztulása kapcsán gyanúsították meg azzal, hogy Anatole France *Thais* című szövegét plagizálta. Gárdonyit egy franciaországi pályázatra beküldött díjnyertes tárcában plagizálták 1900-ban, Békessi Imre 1907-ben részben azért lett öngyilkos, mert felfedezték plágiumát (Michal Corday szövegét adta el sajátjaként). Az *Alkotmány* 1908 tavaszán szenzációként tálalta, hogy Bródy Sándor és Szomaházy István közül az egyik szerző a másik munkáját plagizálta. Kiderült azonban, hogy mindketten ugyanattól a kávéházi adatközlőtől értesültek az alaptörténetről.

Nem hiába hemzsegett a századforduló a kisebb-nagyobb plágiumvádaktól, ugyanis a nem éppen szabatosan kezelt paratextuális jelzések miatt az idegenből vett szövegek tulajdonképpen szabadon kisajátíthatókká váltak. Noha a budapesti lapoknál a legtöbb alkalommal közölték az eredeti szöveg szerzőjének és a fordítónak a nevét is, még itt is megesett, hogy egy tárcanovella mellett csak a cím és egy hasonló jelzés volt olvasható: „Angolból”. Igaz, a vidéki lapokban közölt fordítások sok esetben csak azzal „azonosíthatók” be, hogy a szereplők külföldi neveket viselnek.

A plágium klasszikus alapesete a Cholnoky-testvérek között zajlott le. Viktor még 1893-ban publikálta *Hőscsinálás* című esszéjét, amelyet 1895-ös kötetébe, a *Füstkarikák*ba is felvett. Testvére 1906 és 1926 között három címen és öt szövegváltozatban közölte újra úgy a szöveget, hogy csupán egy mondatot írt az eredeti szöveg elé, amelynek számos – időközben érdektelenné vált – utalását kihúzta. A plágiumnak nem voltak ismert következményei.

Míg Krúdynamak nem voltak fordítói ambíciói, Kosztolányi pedig képzett műfordítóként gondosan ügyelt arra, hogy ne keveredjen bele plágium-ügyekbe (legalábbis ilyen jellegű információk nem állnak rendelkezésünkre), a Cholnoky-fivérek a korabeli sajtóközeghez hasonlóan viszonylag lazán kezelték a szövegautoritás fogalmát. Cholnoky Viktor már veszprémi korszakában lefordította Max Adeler (eredetileg Charles Heber Clark) amerikai író regényének egyik fejezetét. Ezt hol az eredeti szerzői névvel, hol sajátjaként közölte (az egyértelmű utalások törlésével), de a későbbiekben a parafrázeált variánshoz tudományos betétet is illesztett. Más a helyzet számtalan prózai és színpadi műfordításával, illetve két remekbe szabott Poe-parafrázisával, az *Olivér lovaggal* és *A szürke emberrel*, amelyek kapcsán az erősen átstilizált, magyar viszonyok közé helyezett cselekmény, valamint a poétikai-narratív újdonságok okán túlzás lenne plágiumról beszélni. Ellenben Cholnoky László *A dióherceg* című meseregénye kapcsán felmerül a plágium gyanúja: nemcsak azért, mert a mű környezetében nem szerepel a *Diótörő és Egérkirály* eredeti szerzője, Hoffmann neve, hanem mert a mese tulajdonképpen szolgál átírat.

Az átstilizálás miatt kiesik az önplágium köréből az a ritka jelenség, amikor a szerző saját szövegét más műfajra ültette át (nem is beszélve a prózai munkák színpadi, vagy a színpadi művek prózai átíratáról, amelyek ideális esetben szövegvariánsnak tekinthetők). Cholnoky Viktor nem egy tudományos publicisztikája vált egy-egy Trivulzió-történet alapjává, ahogyan Kosztolányinak a *Budapesti Napló*ban 1906. december 9-én *Róza* címen megjelent novellájának alapját egy, a lapban két

hónappal korábban megjelent tárca (*A vonat megáll*) képezte. Cholnoky László egy korai, 1903-ban a *Magyar Génius*szban publikált „szabadverset” dolgozott át tárcanovellává – egész egyszerűen a sortörések feloldásával és némi átírással. Igaz, a készterméket aztán számtalan formában, más és más címeken újraközölte: a második variáns publikálása otthonos a tágabb értelemben vett kontextust alapul véve, a többi variánsé már kevésbé.

A Cholnoky Lászlóéhoz hasonló, igencsak aggályos utánközlési sorozatok egyedülállóak a 20. századi magyar irodalom első felében. Kétséget kizáróan jogos az esetben önplágiumról beszélni, ha azt vesszük figyelembe, milyen csekély változtatások voltak a rövid időtávon belül több helyen is közölt „szövegvariánsai” között, illetve, hogy ő egész regényeket adott ki többször más és más címen a két világháború között (és nem egyszer le is lepleződött). Igaz, ha a századfordulós irodalmi kutatások (különös tekintettel a napisajtóban elhelyezett szövegekre) túlmutatnának a kanonikus szerzők korpuszának bővítésén, lehet, hogy több hasonló karrierépítési stratégia nyomaira bukkanhatnánk. Miközben tagadhatatlan, hogy Cholnoky „csupán” extrém módon használta ki a korabeli sajtóközeg működését: Krúdy és társai, akik évente több száz szöveget publikáltak, ugyanúgy kiaknázták az utánközléssel és a szabadon alakítható („instabil”) szöveggel járó előnyöket.

A továbbiakban Kosztolányival és Krúdyval összefüggésben visszakapcsolnák az utánközléseknél említett korpuszokra: Kosztolányi esetében az 1901 és 1907 közötti, Krúdy esetében az 1892 és 1894 közötti szövegegyüttesre. Előbbi esetében megbízható bibliográfiák állnak rendelkezésünkre, hiszen a Kosztolányi-kutatócsoport eddig hat kötetben⁹ tette közzé a szerző időszak kiadványokban fellelt szövegsorozatait pontos kereszthivatkozásokkal. Ez alapján Kosztolányi három prózai szövegét adta közre új címváltozatokban 1907 végéig. Krúdynamál egyrészt a Gedényi-bibliográfiára hivatkozhatunk (amely a Barta András által összeállított szöveglisták igencsak hibás kópiája, ha úgy tetszik, plágiuma), amely szerint az életmű első három évében egyetlen szövege jelent meg Krúdynam új címváltozatban. Ezt megerősíti a Bezeczky–Kelecsényi-féle összkiadás vonatkozó köteteiben található függelék.¹⁰ Cholnoky László egy elbeszélését kétszer is újraközölte más címen két éven belül. Az öt szöveg összehasonlításával közelebb kerülhetünk ahhoz, mi a különbség önplágium és szövegvariáns között.

⁹ ARANY Zsuzsanna, szerk. *Kosztolányi Dezső napilapokban és folyóiratokban megjelent írásainak jegyzéke 1–3.* (Budapest: Ráció Kiadó, 2008–2010), ARANY Zsuzsanna és DOBÁS Kata, szerk. *Kosztolányi Dezső napilapokban és folyóiratokban megjelent írásainak jegyzéke 4.* (Budapest: Ráció Kiadó, 2011), DOBÁS Kata, szerk. *Kosztolányi Dezső napilapokban és folyóiratokban megjelent írásainak jegyzéke 5–6.* (Budapest: Ráció Kiadó, 2013, 2018)

¹⁰ A sorozat két vonatkozó kötete, az első évek elbeszéléseit és publicisztikáit tartalmazó kiadványok mintegy 20 új tétellel gazdagították a Krúdy-bibliográfiát. (KRÚDY Gyula, *Publicisztikai írások 1.*, gyűjt. és jegyz. BEZECZKY Gábor, kiad. HRADECZKY Móni [Pozsony: Kalligram Kiadó, 2007], KRÚDY Gyula, *Elbeszélések 7.*, gyűjt. BEZECZKY Gábor, kiad. HRADECZKY Móni, jegyz. HRADECZKY Móni és JENEI Éva [Budapest: Kalligram Kiadó, 2013].)

Krúdy Gyula 1892 és 1894 között még csak néhány lappal állt kapcsolatban, szövegeit többnyire vidéki lapokban publikálta, egy-egy fővárosi periodikának küldött írás kíséretében. Az egyetlen vidéki hírlap, amely ebben az időszakban csak utánközléseket hozott Krúdytól, a nagyváradi *Szabadság* volt, amelyben első közlését követően néhány héttel új címen jelent meg *A digue románca* című írás – ez volt Krúdy első, más címen újraközölt írása.

<i>A digue románca, Nyíregyházi H., 1894. nov. 8.</i>	<i>Dal a tenger mellől, Szabadság, 1894. nov. 22.</i>
Az eső apró cseppekben hullott a tájra s fekete barázdák, szántások borították mindenfelé a tájat, hova nesztelenül, komoran szállottak az ég fekete madarai, a varjak.	Az eső apró cseppekben hullott a földre s fekete barázdák, egyhangú szántások barnállottak mindenfelé a tájon , hova nesztelenül, komoran szállottak az ég fekete madarai, a varjak.
Egyedül voltam a kupében.	Egyedül voltam a kapuban .
Odaátról, a messze Sziciliából átrebbent az óceán fodros hullámain a meleg szellő, s a kalabriai halászsasok a messzinai várfokon tartották déli pihenőjüket.	Odaátról a messze <i>Sziciliából</i> átrebbent az <i>Óceán</i> fodros hullámain a meleg szellő s a <i>Kalabriai halászok</i> a messzinai várfokon tartották meleg pihenőjüket.
Elmentem messze a tenger homokjában és olyan boldog voltam akkor.	Elmentem távol a tenger homokjában és olyan boldog voltam akkor.
A tenger sárgás homokja érintetlenül, pusztán terült el előttem s a tenger madarai rökedtek rajta, bent, mélyen az Óceánon repülő halászbárkák olyan parányiaknak tűntek fel.	A tenger sárgás homokja érintetlenül, pusztán terült el előttem s az Óceán madarai röpkedtek rajta, bent mélyen a tengeren a repülő halászbárkák olyan parányiaknak tűntek fel.
Távol látszottak a hegyek s Reggió falai elmosódva tűntek fel a szemhatáron.	Távol látszottak a hegyek s a Reggió falai elmosódva tűntek fel a láthatáron .
Azért csak ott hevert változatlanul.	Azért csak ott maradt változatlanul.
Ábrándos kék szemével belebámulva a távol kék kódébe, talán az otthon levőkre gondolt, mint én szoktam ilyenkor...	Ábrándos kék szemével belebámulva a távol [kék] kódébe, talán az otthon levőkre gondolt, mint én szoktam ilyenkor...

<i>A digue románca, Nyíregyházi H., 1894. nov. 8.</i>	<i>Dal a tenger mellől, Szabadság, 1894. nov. 22.</i>
Neki, mint elmondta később, nincsen senki otthonlevője.	Neki <i>nem volt</i> senki otthonlevője, <u>mint elmondá</u> később.
Együtt jártuk aztán a diguet s egymás mellett hevertünk a homokban.	Együtt <i>jártunk</i> aztán a <i>dignen</i> . S egymás mellett hevertünk a homokban.
Olyan nehezen jött az azonban.	Olyan nehezen jött [az] azonban.
Az otthoni levelek már a karácsonyi gratulációkat is meghozták nekünk s mi még mindig betegek voltunk.	Az otthoni levelek már a karácsonyi gratulációkat is meghozták [nekünk] s mi még mindig betegek voltunk.
Egy csodálatosan meleg olasz délutánon, mikor lanyha szellő fodrozta végig a szoros hullámain, az én barátom elmondta az ő történetét.	Egy csodálatosan meleg <i>ősz</i> i délutánon, mikor lanyha szellő fodrozta végig a szoros hullámain, az én barátom <i>elmondá</i> az ő történetét.

A felvezetésből és három rövid részből álló novella első felének változtatásaiból jól látszik, hogy a címváltozat mögött tulajdonképpen egy rontott szövegváltozattal állunk szemben. Noha a Szabadság ismeretlen keze néhány helyen korrigálta az első közlés hibáit, változtatásai nem éppen a hozzáértésről tanúskodnak. A barnálló fekete szántásokból, a vonaton kupé helyett kapuban utazó narrátorból, valamint a várfokon pihenő halászbokból kitűnik az átírási szándék, amelynek végül a cím is áldozatul esett (bár ebben az is szerepet játszhatott, hogy a kéz nem tudta értelmezni a 'digue' szót, amely 'gát'-at jelent franciául). Az újraközlés betoldásokat nem, csak törléseket és átírásokat alkalmaz – filológiai értelemben szövegváltozattal, de tulajdonképpen címváltozattal állunk szemben.¹¹

Kosztolányi első hétéves periódusából három olyan prózai munkát ismerünk, amelyek más címen is megjelentek időszaki kiadványokban. A legkorábbi, *A filozófus árnyéka* a *Bácskai Hírlap* 1905-ös folyamából „került át” 1907-ben *A bölcs árnyéka* címen a *Budapesti Napló*ba. (Mindhárom említett szöveg ezt az utat járta be.) Nemcsak azért beszélhetünk Kosztolányi kéznyomairól a második variánsban, mert ki-

¹¹ Bonyolítja a helyzetet, hogy a *Dal a tenger mellől* újraközlése megjelent 1895-ben az *Ország-Világ*ban, vélhetően Krúdy személyes közbenjárására. Ebből két dolog következhet: 1) a nagyváradi publikáció átment Krúdy kezén (l. új cím) és csak a szedés során lett tele hibával, vagy 2) Krúdy az új címváltozatot elfogadva, de a nagyváradi hibák ismeretében „visszajavította” szövegét.

zárt, hogy a *Budapesti Napló* automatikusan közölt volna újra új címen egy először vidéken megjelent írást, hanem mert a szövegben – Krúdyétól eltérően – jelentékeny bővítések is találhatóak. Miközben az alaptörténet változatlan maradt, a továbbírással járó átstilizálás javított a szöveg minőségén. Hasonló történt *A színpad Othellója* és az *Istenítélet* kapcsán, igaz, itt a végeredmény az írás és a narratíva szintjén is csak a kulcsmomentumokat őrizte meg az „előzményből”.¹² Az *Istenítélet* tulajdonképpen egy másik narratív pozícióba helyezte át *A színpad Othellója* cselekményét: a főszereplő, aki itt nevet is kap (Cser Gábor), a szöveg jelen idejében éli át az eseményeket (színész nő felesége színváltozását, valamint gyermeke halálát), míg az előző változatban az események visszaemlékező távlatba kerülnek (az eseményeket a színész beszéli el egy elmegyógyintézetben aktuális hallgatóságának). Noha a változtatások miatt én is hajlanék Szilágyi véleménye felé, miszerint a két szöveg közötti genealógiai viszony erősen csorbítja a textuális egymásrataltságot, két ellenvéleménnyel élnék. Az egyik, hogy a két történetvariáns nem áll ellentmondásban, vagy ha igen, *A színpad Othellója* szituációjába beleférnek az elmegyógyintézeti kezelt módosításai (azaz: metanarratív értelemben a megbízhatatlan narrátor pozíciójából visszaigazolható, hogy Cser Gábor nem volt színész). A másik, hogy a ritkán szó szerint átkerülő kifejezések, szintagmák és mondatok miatt Kosztolányi az önplágium enyhe, művészi lehetőségével élt, textuálisan is alárendelve a korábbi variánst a későbbinek.

A *Lázadás* címen „átírt” *Egy sakkjátszma* az *Istenítélet*t szemben olyan cím- és szövegvariánsnak tekinthető, ahol akár az önplágium erősebb módozata is szóba hozható. A későbbi variáns legfontosabb változtatásai a következők:

- eltűnik a visszaemlékező távlat, a mesélő megegyezik a lejegyzővel (az *Egy sakkjátszma* „csonka” narratív keretéből derül ki, hogy a lejegyző egy barátjától „sakkozás után” hallja a történetet),
- minden szereplő hangot kap (a korábbi variánsban csak a végső sakkjátszma két megnyilatkozását olvashatjuk),
- Aladár csak a történet folyamán betegedik meg (az *Egy sakkjátszmában* a betegség miatt lesz szüksége arra, hogy házitanítója legyen),
- a narrátor – következetesen, javítva a korai változat furcsaságát – nem tudja, hogy a felbukkanó lányt Olgának hívják, viszont – némi következetlenséggel – váratlanul jeleníti meg őt névvel a történetben.

A jelentékeny változások mellett az alapszöveg jószerivel változatlan maradt, igaz, Kosztolányi figyelmesen átdolgozta szövegét. Új szövegváltozatot hozott létre, de a narrátor lelki diszpozíciójára helyezve a hangsúlyt, a címet is lecserélte. Tehát a szerző bizonyos értelemben plagizálta önmagát (alaptörténet átörökítése, átemelt szövegpa-

¹² Szilágyi Zsófia szerint „a történet hasonlósága és néhány szövegszerű átvétel ellenére” nem beszélhetünk szövegváltozatokról. Szilágyi is idézi, hogy Réz Pál, vele ellentétben, az *Istenítélet* első variánsának tekintette az 1906-os szöveget. (SZILÁGYI Zsófia, „Inkább szellőztessünk [Kosztolányi Dezső: *Istenítélet*]”, *Partitúra* 10, 2. sz. [2015]: 3–20.)

nelek), de a *Lázadás* változtatásai sem öncélúnak, sem megtévesztésre alkalmasnak nem nevezhetők. A módosítások közül csupán a szereplőknek való hangadás elegendő indok ahhoz, hogy ne beszélhessünk „klasszikus” önpлагiumról.

Cholnoky László esetében már rezeg a lécs... A *Frida* és az *Őszi árnyék* közötti viszony még leírható úgy, hogy a későbbi az előző variánsa, de az *Őszi árnyék* és a fél évvel később publikált *Leóna* között gyanúsán gyenge a hierarchia. Természetesen, ha azt vesszük figyelembe, hogy a kétszeri utánközlés két év alatt ment végbe, a befogadó periodikák pedig fővárosi lapok voltak (a *Hazánk* és a *Független Magyarország* című napilapok, illetve a *Magyar Szemle* című folyóirat), felvethető a megtévesztésen alapuló, a szöveg eredetiségkritériumaiért felelős instanciák kijátszására törvő igyekezet.

<p><i>Frida, Hazánk,</i> 1905. jan. 14.</p>	<p>Valamelyik nyárvégi alkonyaton az egyik balatonparti fürdő hatalmas kertészetének melegházában jártam. Csokrot kötettem valakinek búcsúzóra. A ház üvegfalain bágyadtan derengett át a már gyengülő napsugár, a virágok szomorúan hajtották alá fejecskeiket, mintha restelnék, hogy tavaszt, életet hazudnak akkor, mikor kint már nemsokára az őszi szél fűtyörész. Az ezer és ezer apró kehely felett nehéz, kábító illat lebegett; kint, a kert bokrai közt oly szomorúan énekelt a csalogány, mintha dalával itt tudta volna tartani ezeket az utolsó nyári napsugarakat. [...] Azt hiszem, azon az estén, mikor a virágok közt jártam, a modern leánynevelésre gondoltam.</p>
<p><i>Őszi árnyék,</i> <i>Magyar Szemle,</i> 1906. máj. 3.</p>	<p>Nyárvégi alkonyon valamelyik hatalmas kert üvegházában jártam. Az üvegfalon keresztül bágyadt napsugár derengett be; a virágok lecsüggesztett fejjel hallgatták az első őszi szél szomorú dúdolását. Az ezer apró kehely fölött nehéz illat lebegett; kint a kert bokrai közt csalogány hívogatta vissza sírásával az utolsó nyári napokat. [...] Sokszor találkoztam azóta is Fridával, láttam sok változatban újjászületve, sok szép leányszem mögött rejtőzve, de már elkerülöm félve, unottan.</p>
<p><i>Leóna, Független</i> <i>Magyarország,</i> 1906. dec. 16.</p>	<p><u>Hideg van. Nyirkos, sötét a világ. Hideg van ottkint és hideg van itt bent. Bent a szívben. Valaha a szívben forró, napsugaras idő volt és ki tudja akkor, hogy ottkint hideg van? De az régen volt. Abból a régi időből való ez a történet. Őszi alkonyaton valami</u> kert üvegházában jártam. Az üvegfalon keresztül bágyadt napsugár derengett be, a virágok lecsüggesztett fejjel hallgatták az első őszi szél szomorú dúdolását. Az ezer apró kehely felett nehéz illat lebegett; kint a kert bokrai közt <i>madárdal</i> hívogatta vissza az <i>elsietett</i> nyári napokat. [...] Sokszor találkoztam azóta is <i>Leónával</i>, láttam sok változatban újjászületve, sok szép leányszem mögött rejtőzve, de már elkerülöm félve, unottan.</p>

A változásokról látványosan tudósítanak az új nyitányok és zárlatok, miközben az *Őszi árnyék* sok apró változtatást tartalmaz a *Fridához* képest (viszont a második és harmadik variáns nem sokban különböznek). Ha teljesen nem is írta újra a szöveget, Cholnoky erőteljesen áthelyezte az eredeti hangsúlyokat a második variánsban: a didaktikus zárlat lecserélésével legalább annyira fontos árnyalatává vált a történetnek a szenvedő főhős, mint a fura nőalak. Így a *Frida* és az *Őszi árnyék*

kapcsolata – Kosztolányi fent említett első és harmadik szövegpárját megközelítően – a termékeny újírás stádiumával érzékeltethető. Mivel azonban a *Leóna* tulajdonképpen a címcserén, egy névcserén és a felütés – megtevesztésre alkalmas – bővítésén túl automatikus újramondása az alapul vett variánsnak (leszámítva talán a beékelt emlékező távlatot), nem túlzunk akkor, ha hamisításról beszélünk.

Krúdynál 1895-től kezdődően megszaporodtak a címváltozatok (sőt, egy szöveget három címen négy helyen is közölte az évben), ahogy 1908-tól prózai munkáiban Kosztolányi is valamivel gyakrabban élt a lehetőséggel (például a *Lázadás Sakk-matt* címen került be első prózakötetébe, és lett újraközölve az *Élet* című folyóiratban). Cholnoky Lászlóval ellentétben, akinek 1906-tól védjegyévé vált a korlátlanul újrahasznosítható szöveg gyakorlata, Kosztolányi és Krúdy megmaradtak az irodalmi tömegtermelés nehezebben kifogásolható alternatívái mellett, igaz, a fenti példák irányíthaták a figyelmet arra, hogy az átírások és újírások során keletkező cím- és szövegváltozatok legalább annyira „eredeti” (igaz, jóval kevésbé ismert) szövegeredményei voltak a századfordulós sajtóközegnek, mint a lassacskán kiteljesedő esztétista modernség mai napig idézett produktumai. Lehetséges, sőt, valószínű, hogy ezek a belátások Kosztolányi és Krúdy recepciójára – lévén a kánonba vagy kánonokba mélyen beágyazódott, rendszeresen olvasott és újraolvasott szerzőkről van szó – nem fejtenek ki jelentékeny hatást, de a „másodvonalas” vagy legalábbis jelenleg alacsonyabb szintre rangsorolt századfordulós szerzőkkel való foglalatosságot erősen befolyásolhatják.¹³

Amennyiben a századfordulós sajtóközeg az építési szövegtörzset szempontjából egy olyan szerzői vázlatfüzetként (amolyan freudi „varázsnóteszként”) fogjuk föl, amelynek lapjain (a periodikák lapszámain) végeláthatatlan követhették egymást egy-egy írásmű már publikálásra kész, de sohasem lezárt vagy lezárható stádiumai, akkor az olvasók megtevesztése nem funkcionálhat végső kritériumként. Már csak azért sem, mert a (szerzői intenciókon bőven túlmenő) szerkesztői-szedői „önkénynek” kiszolgáltatót, így rengeteg variánssal járó újraközöléseket senki nem követhette nyomon. Némileg igaz ez a két világháború közötti időszakra is, igaz, Cholnoky László lelepleződései is azt mutatják, hogy időközben a sajtóközeg mellett az ezt ellenőrző apparátus működése is megváltozott.

Mindebből azt a következtetést vonnám le, hogy az önplágium nem vezethető le egyenesen textológiai nyomokból. Az önplágium definíciójába, ebben a kontextusban legalábbis, a mediális közeg is beleértendő. Szigorú értelemben, tehát ha külön nem jelölt szövegátvételtként vesszük figyelembe az önismétléseket, vélhetően kevés századfordulós alkotót menthetnénk fel az önplágium vádja alól. Ellenben, ha ezek

¹³ Igaz, a Kosztolányi-kritikai kiadás készítői nap mint nap szembesülhetnek a vonatkozó dilemmákkal. Lásd például TÓTH-CZIFRA Júlia, „Boszorkányos kéziratok: Kosztolányi első novelláskötetének egy példányáról”, in *Narratíva, kánon, fordítás: Tanulmányok Szegedy-Maszák Mihály emlékére*, szerk. DÁVIDHÁZI Péter, GINTLI Tibor, KULCSÁR-SZABÓ Zoltán és TÓTH-CZIFRA Júlia (Budapest: Kalligram Kiadó, 2019), 195–205.

a szövegátvételek tetemesebb mennyiségben fordulnak elő, sőt, rövid időtávon belül és több különböző fővárosi (vagy csak vidéki) időszak kiadványt érintően fordulnak elő, megengedhető a feltételezés: az adott szerző a kor instabil szövegformátumát arra használta fel, hogy minél kevesebb írásba fektetett idővel a lehető legtöbb originálisnak szánt szöveget hozza létre.

Cholnoky László, Kosztolányi és Krúdy összesen tizenhét évnyi (kb. 800 szöveget eredményező) munkásságában elenyésző, kevesebb mint húsz százalékos az eredeti címén vagy más variánsként újraközölt, illetve – a fogalom tág jelentésspektrumát figyelembe véve – hamisított szövegek száma az eredetiekhez képest, de a szövegekkel ellátott periodikák hierarchiáját tulajdonképpen ez az arányszám tükrözheti reálisan.¹⁴ Ez a hierarchia, illetve a mögötte álló sűrű interperszonális kapcsolati háló alkotónként különböző ismerete és kihasználása teszi igencsak sajátossá a századfordulós sajtó és irodalom összefüggésrendszerét.

---

¹⁴ Miközben a rendkívüli instabilitás miatt tulajdonképpen az utánkölzések jelentős része új variánsokat eredményezett: a századforduló publikálási gyakorlatának ismeretében a tanulmányban elemzett textológiai fogalmak könnyen összeecsúsznak.